

Aruanne ja kokkuvõte „Digiplatvormitöö ning tööohutus ja töötervishoid: õigusaktide, poliitikate, tavade ja uuringute ülevaade“

Kokkuvõte

Autorid:

Karolien Lenaerts (HIVA-KU Leuven), Willem Waeyaert (EFTHEIA), Dirk Gillis (HIVA-KU Leuven), Ine Smits (HIVA-KU Leuven), Harald Hauben (EFTHEIA)

Autorid soovivad avaldada tänu oma kolleegide Monique Ramiouli (HIVA-KU Leuven), Claire Duponti (Milieu), Inge Vandenbulcke ja Sofia Falcone (EFTHEIA) ning EU-OSHA projektijuhtimismeeskonna, Maurizio Curtarelli ja Emmanuelle Bruni osutatud väärtusliku tagasiside ja toetuse eest. Autorid tänavad ka kõiki vestluses osalenud eksperte ja sidusrühmi. Nende panus on olnud selle projekti jaoks hindamatu.

Projektijuhid: Maurizio Curtarelli, Emmanuelle Brun, Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Amet (EU-OSHA).

Kokkuvõtte tellis Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Amet (EU-OSHA). Selle sisu, sealhulgas selles esitatud arvamused ja/või järeldused, kajastab üksnes autorite seisukohti, mitte tingimata EU-OSHA omi.

Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Amet ega ükski selle nimel tegutsev isik ei vastuta järgmise teabe võimaliku kasutamise eest.

© Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Amet, 2023

Reprodutseerimine on lubatud allikale viitamisel.

Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Ameti autoriõigusega kaitsmata fotode ja muude materjalide kasutamiseks või reprodutseerimiseks tuleb taotleda luba otse autoriõiguse omaja käest.

1. Sissejuhatus

Siin esitatud uuringu tulemuste eesmärk on aidata paremini mõista tervishoidu ja tööohutust digiplatvormitöös, **kaardistades tervishoiu ja tööohutuse probleemid ja võimalused ning uurides, kas ja kuidas nendega tegeletakse**. Kuigi platvormitööd käsitlevate teadusuuringute arv kasvab, on tervishoiu ja tööohutuse teema kirjanduses ja poliitikas esile kerkinud alles hiljuti. Uuringu üldine eesmärk on anda ajakohastatud ülevaade digiplatvormitööga seotud õigusaktidest, poliitikatest, uuringutest ja tavadest ning selle eeldatavast mõjust töötajate kaitsele, täpsemalt tervishoiule ja tööohutusele. Sel viisil tugineb see Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Ameti (EU-OSHA) varasemale tööle selles valdkonnas: esimene ekspertide aruteludokument, mis avaldati 2015. aastal (Huws, 2015), millele järgnes 2017. aastal avaldatud aruanne „Töötajate kaitsemine veebiplatvormimajanduses: ülevaade regulatiivsetest ja poliitilistest arengutest ELis“ (EU-OSHA, 2017).

Meie majanduse digiteerimine on muutnud ja häirinud tööturgusid ja ettevõttesektoreid kogu Euroopa Liidus (EL), muutes töö olemust, korraldust ja tingimusi. Üks keskseid ja nähtavamaid osalejaid selles üleminekus on digitaalsed tööplatvormid, mis vastavad tööjõu nõudlusele ja pakkumisele, ühendades platvormitöötajad klientidega (Eurofound, 2018; Euroopa Komisjon, 2020). Digiplatvormitöö võimaldab suurt paindlikkust ja autonoomiat, kusjuures platvormitöötajad saavad valida, millal, kus ja kui kaua töötada ning milliseid ülesandeid vastu võtta. Teadus- ja poliitikaringkonnad on siiski väljendanud muret digiplatvormitöö töötamise ja tööhõivetingimuste pärast, sealhulgas tööohutuse ja tervishoiu valdkonnas. Sellega seoses tegi Euroopa Komisjon 2021. aasta detsembris ettepaneku võtta vastu direktiiv, mille eesmärk on parandada digiplatvormitöö tingimusi ja mis sisaldab ka olulisi tervishoiu ja tööohutuse sätteid.

Selles uuringus kasutatakse järgmisi mõisteid ja määratlusi.

Digiplatvormitöö: kogu palgatöö, mida pakutakse digiplatvormi kaudu, digiplatvormil või digiplatvormi vahendusel.

Platvormitöö peamised tunnused on järgmised:

- palgatööd korraldatakse/koordineeritakse digitaalse tööplatvormi kaudu.
- Täidetakse konkreetseid ülesandeid või lahendatakse konkreetseid probleeme.
- Digitehnoloogial põhinevat algoritmilist juhtimist kasutatakse tehtud töö ning platvormitöötajate käitumise ja tulemuslikkuse jaotamiseks, jälgimiseks ja hindamiseks, sealhulgas klientide hindamismehhanismidele tuginemiseks.
- Kaasatud on kolm osapoolt, nimelt digitaalne tööplatvorm, klient ja digiplatvormitöötaja.
- Levinud on mittestandardne töökorraldus ning digitaalsed tööplatvormid kipuvad digiplatvormitöötajaid nende tingimusi arvesse võttes liigitama füüsilisest isikust ettevõtjateks.
- Riskid, kohustused ja vastutus, sealhulgas ohutuse ja tervishoiu valdkonnas, kantakse üle digiplatvormitöötajatele.

Digiplatvormitöötaja (või platvormi kaudu töötav isik): üksikisik, kes pakub tööjõudu suuremal või vähemal määral digitaalse tööplatvormi kaudu, olenemata tema õiguslikust tööalasest staatusest.

Platvormitöötajatel võib olla töötaja staatus, füüsilisest isikust ettevõtja staatus või mis tahes kolmanda kategooria staatus.

Digitaalne tööplatvorm: veebiriium või -kauplemiskoht, mis toimib digitehnoloogiate abil (sh mobiilirakenduste kasutamine), mida ettevõtte omab ja käitab ning mis hõlbustavad platvormitöötajate tööjõu nõudluse ja pakkumise sobitamist.

Siia ei kuulu kaupade nõudlusele ja pakkumisele vastavad platvormid, samuti platvormid, kus teenuseid vahetatakse tasuta või mille korral tasu katab ainult teenuste osutamise kulud (nt ühisauto kasutamine). Peale selle ei kuulu selle määratluse alla otseselt platvormidele, näiteks tööandjatele (nt platvormil töötamine) või sellega seotud kaasnevas tegevuses pakutav töö.

Digiplatvormitöö kasvava heterogeensuse tõttu on kirjanduses välja pakutud mitmeid taksonoomiaid, et hõlmata põhifunktsioone, mis aitavad eristada erinevaid platvormitöö liike. Kõige elementaarsemad taksonoomiad eristavad kohapealset digiplatvormitööd veebi digiplatvormitööst (vt näiteks OECD, 2018; Rahvusvaheline Tööorganisatsioon, 2021), samas kui arenenumad taksonoomiad võtavad arvesse ka selliseid aspekte nagu täidetavate ülesannete keerukus ja ulatus, ülesannete sisu, sobitamistsess,

ülesannete jaotaja jne. (Eurofound, 2018; Pesole *et al.*, 2018; Urzi Brancati *et al.*, 2020; Euroopa Komisjon, 2020; Bérastégui, 2021).

Selleks et võtta arvesse neid mõõtmeid, mis mõjutavad töötervishoiu ja tööohutuse riske, millega platvormitöötajad kokku puutuvad, samuti nende ennetamist ja juhtimist, pakutakse välja kolmemõõtmeline taksonoomia, mis lõpuks ühendatakse neljaks digiplatvormitöö liigiks:

Tabel 1. Platvormitöö taksonoomia

Mõõtmed	Digiplatvormitöö liik			
	1. liik (nt Uber)	2. liik (nt RingTwice)	3. liik (nt AMT)	4. liik (nt 99designs)
Tööjõu pakkumise vorm	Kohapealne	Kohapealne	Veebis	Veebis
Nõutav oskuste tase	Madalam	Kõrgem	Madalam	Kõrgem
Kontrolli tase	Kõrge	Möödukas	Kõrge	Madal

Allikas: autorite enda andmed.

- Esimene mõõde on **tööjõu pakkumise vorm**: veebis või kohapeal. Mõlemal juhul toimub platvormitöötajate sobitamine klientidega veebis, kuid töö ise tehakse kohapeal või seda saab teha virtuaalselt elektroonilise seadme abil mis tahes asukohas. Töötervishoiu ja tööohutuse seisukohast määrab füüsiline keskkond, milles tööd tehakse, rangelt kindlaks nii töötervishoiu ja tööohutusega seotud riskid kui ka nende juhtimise (Huws, 2015).
- Teine mõõde on **ülesande täitmiseks vajalik oskuste tase**: madalama kvalifikatsiooniga või kõrgema kvalifikatsiooniga, mis hõlmab ülesande sisu, ulatust ja keerukust. Need kõik mõjutavad nii platvormitöötajate töötervishoiu ja tööohutusega seotud riske kui ka nende riskide ennetamist ja juhtimist, näiteks seadmete kasutamise, töökoha jms osas.
- Kolmas mõõde on **platvormi teostatava kontrolli tase**, mis võib ulatuda minimaalsest kuni väga märkimisväärse kontrollini. See mõõde annab märku hierarhilisest võimust ja juhtimisõigusest, mida digiplatvorm kasutab oma suhetes platvormitöötajatega, eelkõige seoses töö jaotamise, korraldamise ja hindamisega. Kontrolli tase:
  - annab ülevaate platvormitöötajate *alluvusastmest*. Alluvus on peamine õiguslik kriteerium, mida kasutatakse tööalase staatuse ja sellest tulenevalt kohaldatavate töötervishoiu ja tööohutuse eeskirjade kindlaksmääramisel,
  - näitab digitaalsete tööplatvormide sõltuvust *algoritmilisest juhtimisest*. Teadusuuringutes leitakse, et algoritmilise juhtimise kõrgem tase on seotud töötervishoiu ja tööohutuse kõrgema riskitasemega, eelkõige digiplatvormitöötajate psühhosotsiaalse heaolu ja vaimse tervisega (Bérastégui, 2021).

2. Metoodika

Metodoloogiliselt põhineb see uuring dokumentide uurimise ja välitööde kombinatsioonil. Täpsemalt tugineb uuring töötervishoiu ja tööohutuse ning digiplatvormitööd käsitleva akadeemilise ja halli kirjanduse läbivaatamisele ning kättesaadavatele andmetele; konsulteerimisele EU-OSHA riiklike teabepunktidega kirjaliku küsitluse teel; juhtumiuuringutele (poliitilised juhtumiuuringud ja platvormide juhtumite näited) ning vestlustele teadusuuringute ja poliitika peamiste teavitajatega, samuti digitaalsete tööplatvormi ja digiplatvormitöötajatega. Kasutades segameetodite lähenemisviisi, saab erinevatest allikatest või meetoditest saadud tulemusi valideerida triangulatsiooniga ning kontrollida saab nende

stabiilsust riikide kontekstis, platvormitöö liikide, tervishoiu ja tööohutuse riskide ning mõjude osas. Kõiki kirjanduses tuvastatud teadmiste või andmete lünki võiks käsitleda välitöös.

3. Tervishoiu ja tööohutusega seotud probleemid, ennetamine ja juhtimine digiplatvormitöö kontekstis

3.1 Töötegevusega seotud tervishoiu ja tööohutusega seotud probleemid ja riskid

Kuna platvormitööna teostatavad tegevused on väga sarnased nendega, mida tehakse väljaspool platvormimajandust (nt pakside kätetoimetamine või puhastustööd), on ka nende **tervishoiu ja tööohutusega seotud riskid sarnased** (Huws, 2015, Tran ja Sokas, 2017, EU-OSHA, 2017, Garben, 2019, Samant, 2019). Olenevalt platvormitöö liigist kogevad töötajad erinevat liiki riske erineval määral. Platvormitöö kipub siiski koonduma **sektoritesse ja ametitesse, mida üldiselt peetakse ohtlikumaks**, näiteks transpordisektor. Kuigi mõned neist tegevustest nõuavad erioskusi või sertifitseerimist, ei pruugi kõik platvormid nõuda, et nende platvormitöötajad tõendaksid konto loomisel oma kvalifikatsiooni. Lõpuks võib platvormitöö vajada **täiendavaid ülesandeid ja/või tugineda erinevale ülesannete kombinatsioonile** kui tavapärasel tööturul olevatel sarnastel töökohtadel, mistõttu on vaja muid oskusi. Sageli kaasneb sellega **lisatöö**, mida ei nõuta võrreldavatel töökohtadel väljaspool platvormimajandust (näiteks konto loomine ja haldamine, ülesannete otsimine või klientidega suhtlemine), mis võib põhjustada muid tervishoiu ja tööohutusega seotud riske ja negatiivseid tervisemõjusid. Peale nende riskide kaasneb digiplatvormitööga mitmeid lisariske, mis on omased selle töö olemusele ja tingimustele. Neid käsitletakse järgmistes osades.

Vaadeldes ainult töötegevusi, siis sõltuvad platvormitöö füüsilised riskid konkreetsest käsil olevast ülesandest ja sellest, kas seda tehakse kohapeal või veebis (Huws, 2015). Platvormitöötajad, kes tegelevad **kohapealse platvormitööga, seisavad silmitsi mitmesuguste füüsiliste ja psühhosotsiaalsete riskidega**. Kohapealse platvormitöö suure heterogeensuse tõttu ei ole võimalik esitada ammendavat loetelu riskidest. Kirjanduses üldiselt levinud näited on järgmised: koristajad, kes puutuvad kokku keemiatoodetega, ergonoomiliste ja ohutusriskidega, nagu libisemine märjal põrandal; meistrimehed, kes puutuvad kokku füüsiliste teguritega (nt müra või tolm ja vibratsioon aukude puurimise korral) ja ohtlike ainete (näiteks gaas katla kinnitamisel) või ergonoomiliste riskidega, ning jalgrattakullerid või kullerid-autojuhid ja taksojuhid, kes võivad sattuda õnnetusse väsimuse, telefonist põhjustatud häirimise või liikluseeskirjade rikkumise tõttu. Kohapeal tegutsevad platvormitöötajad suhtlevad klientidega ning võivad kogeda vägivalda, ahistamist või nende vastu toime pandud kuritegusid. Kohapealseid ülesandeid täitvate platvormitöötajate muud sageli teatatud stressi ja õnnetuse allikad on ilmastikutingimused ja liiklusummikud (Euroopa Komisjon, 2020).

Veebiplatvormi töö hõlmab dokumendipõhiseid ülesandeid, mis sõltuvad suurel määral internetiühendusega arvuti kasutamisest. Seda liiki tööga seotud füüsilised riskid on sarnased kontoritöötajate omadega, nagu istuv töö, ebakorrektselt töökohta seadest tingitud halb asend ja kitsas ruumis töötamine, pikaajaline istumine ja istuv töö, pikaajaline töötamine klaviatuuri, hiire ja muude seadmetega, kasutades sagedasi ja korduvaid käsivarre-, käe- ja randmeliigutusi, kasutades ebasobivat ekraani (seoses suuruse, vilkumise, pimestamise, peegelduse või halva loetavusega), töötades halva valgustusega jne (EU-OSHA, 2017). Tavapärased terviseprobleemid on seotud luu- ja lihaskonna vaevustega, nagu valu kaelas, seljas ja ülajäsemetes, peavalud ja väsinud välimusega punased või valulikud silmad, südame-veresoonkonna haigused, diabeet, nägemisväsimus ja muud terviseprobleemid (Huws, 2015). COVID-19 pandeemia ajal võisid need probleemid muutuda tõsisemaks, näiteks pikema tööaja, pikemate veebipõhiste tööperioodide, töö- ja eraelu hägustumise jms tõttu.

Täidetavate ülesannetega seotud **psühhosotsiaalsete riskide** kohta osutatakse kirjanduses taas seosele ülesannete endi olemusega (näiteks ülesanded, mis hõlmavad otsest kontakti klientidega nende kodus) (vt Huws, 2015, EU-OSHA, 2017), kuid rõhutatakse ka seda, et enamik platvormitöötajaid kogeb stressi. Seda põhjustab ülesannete jaotamise, jälgimise ja hindamise viis (algoritmiline juhtimine ja digitaalne järelevalve), platvormitöötajate tegutsemistingimused (nt teabe üleküllus või vajadus olla lühikese etteteatamisega kättesaadav) jne (üksikasjalikku arutelu vt Bérastégui (2021)). Kuna platvormitöötajad sõltuvad määratud töö saamiseks sageli heast mainest ja positiivsetest hinnangutest, võib (võimalike) klientidega suhtlemine olla stressirohke (Huws, 2015). Kartes, et kliendile „ei“ ütlemine

või tema soovidele mittevastamine toob kaasa negatiivse hinnangu, võivad platvormitöötajad vastu võtta tööd, milleks neil puudub kvalifikatsioon või kogemus, või võtta tarbetuid riske. Samuti tuginevad platvormid mitmesugustele nüketele ja stiimulitele („mängustamine“), mille eesmärk on motiveerida platvormitöötajaid olema pikema aja jooksul tööks kättesaadavad (nt Uber, kes kutsus töötajaid üles olema veebis, mitte sealt välja logima), töötama kiiremini (näiteks tasumine tarnete arvu, mitte tundide järgi) jne. Neid asjaolusid käsitletakse järgmistes osades.

Mõned platvormitöötajad võivad silmitsi seista vägivalla, ahistamise ja väärkohtlemisega ning kokku puutuda kuritegevusega (Eurofound, 2018, ILO, 2021). Platvormitööd käsitleva kirjanduse kohaselt on need eelkõige seotud kohapealsete platvormitöötajatega, kes töötavad taksojuhtidena või jalgrattakullerite ja kuller-autojuhtidena. Veebiplatvormi töötajad võivad kogeda küberkiusamist ja ahistamist, kuigi seda teemat käsitlevat kirjandust on vähem. Veebiplatvormi töötajate rühm, kes on stressi suhtes haavatavad, on veebisisu ülevaatajad (Huws, 2015; EU-OSHA, 2017, Euroopa Komisjon, 2020). Need töötajad jälgivad foorumeid, kontrollivad fotosid, videoid või sotsiaalmeediat jne, et filtreerida välja pornograafilised või vägivaldsed pildid, vihakõne, rassism, ksenofoobia jne. Neid ülesandeid täitvatel platvormitöötajatel ei pruugi olla nende ülesannete täitmiseks vajalikku koolitust või tuge. See võib omakorda põhjustada platvormitöötajatele psühholoogilist kahju.

3.2 Raskendavad tegurid platvormitöös

Kuigi digiplatvormitöoga seotud tegevuste läbiviimisega kaasnevad riskid ja ohud on suures osas sarnased traditsioonilise tööturu omadega, süvendavad digitaalse platvormi töö eripärad neid väljakutseid ja raskendavad usaldusväärse tervishoiu- ja ohutuspoliitika elluviimist. Siin vaadeldakse nelja mõõdet: a) tööalane staatus ja lepingulised kokkulepped; b) algoritmiline juhtimine ja digitaalne järelevalve; c) kutseline eraldatus, töö- ja eraelu tasakaal ning sotsiaalne toetus ja d) töökoha ja sissetuleku ebakindlus.

3.2.1 Tööalane staatus ja lepingulised kokkulepped

Platvormitööd käsitlevas kirjanduses on peamise lahendamist vajava väljakutsena välja toodud platvormitöötajate tööalase staatuse määramine. Platvormitöös võib tööalase staatuse kindlaksmääramist raskendada töösuhete kolmnurksus (näiteks platvormitöös osaleb vähemalt kolm osapoolt – platvorm, platvormitöötaja ja klient –, mis võivad hõlmata eri liiki lepingulisi suhteid). Enamik digitaalseid tööplatvorme kvalifitseerib oma suhted platvormitöötajatega teenuslepinguteks ja platvormitöötajad end iseseisvateks töövõtjateks / füüsilisest isikust ettevõtjateks (Eurofound, 2018; Pesole *et al.*, 2018; Prassl, 2018; Euroopa Komisjon, 2020). See ei pruugi siiski olla kooskõlas faktiliste asjaoludega, milles need platvormitöötajad tegutsevad. Eelkõige on oht, et madala kvalifikatsiooniga kohapeal töötavad platvormitöötajad liigitatakse ekslikult füüsilisest isikust ettevõtjateks (Euroopa Komisjon, 2020), mida tõendab üha suurem kohtuasjade arv kogu Euroopas (De Stefano, 2021).

Töötervishoiu ja tööohutuse seisukohast on põhiküsimus olemasolevate õigusraamistike kohaldatavus ELi tasandil ja üksikutes liikmesriikides (Huws, 2015; EU-OSHA, 2017; Tran ja Sokas, 2017). Täpsemalt ei hõlma enamikus liikmesriikides ELi töötervishoiu ja tööohutuse direktiivid ega riiklikud töötervishoiu ja tööohutuse õigusaktid füüsilisest isikust ettevõtjaid ning nad vastutavad üldiselt ise oma ohutuse ja tervishoiu eest. Samuti ei ole füüsilisest isikust ettevõtjad tavaliselt ennetusteenuste sihtrühm. Peale selle ei ole füüsilisest isikust ettevõtjad kaasatud töötajate osalemisse ja nad ei ole hõlmatud tööinspektsioonidega, mis on tõhusa töötervishoiu ja tööohutuse juhtimissüsteemi põhikomponendid. Kokkuvõttes pannakse platvormitöös vastutus töötervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamise ja juhtimise eest platvormitöötajatele.

3.2.2 Algoritmiline juhtimine ja digitaalne järelevalve

Algoritmiline juhtimine tähendab algoritmide kasutamist töö jaotamiseks, jälgimiseks ja hindamiseks ning platvormitöötajate tulemuslikkuse jälgimiseks ja hindamiseks (EU-OSHA, 2017; Eurofound, 2018; Bérastégui, 2021). Algoritmilisel juhtimisel on viis põhiomadust (Möhlmann ja Zalmanson, 2017), mis kõik mõjutavad platvormitöötajate ohutust ja tervist:

- platvormitöötajate käitumise pidev seire või jälgimine, näiteks seadme kaudu, mis ühendab platvormitöötajad platvormiga (nt nende telefon või arvuti), tehes ekraanipilte või jälgides töötajat GPSiga;

- platvormitöötajate töötulemuste pidev hindamine, näiteks klientide hinnangute, lõpetatud või tagasilükatud ülesannete arvu statistika ja ülesannete täitmise kiiruse kohta;
- (pool)automatiseeritud otsuste tegemine ilma inimese sekkumiseta;
- platvormitöötajate suhtlemine süsteemiga, mis ei võimalda läbirääkimisi pidada ega anna võimalust tagasisidet küsida ning;
- algoritmi toimimise läbipaistvuse puudumine (nn musta kasti vahendus).

Algoritmilise juhtimise kasutamine kallutab platvormi, kliendi ja platvormitöötajate vahelise võimu tasakaalu platvormi (või mõnel juhul ka kliendi) kasuks (Bérastégui, 2021). Platvormid võivad platvormitöötajaid järjestada ja anda tulemuslikkuse alusel auhindu või karistusi. Hea hinnangu säilitamine igal ajal ja reaajas ning tegelemine halva hinnangu tagajärgedega võib platvormitöötajate jaoks olla väga stressirohke. Algoritmilise juhtimise kasutamine õõnestab platvormitöötajate autonoomiat, töökontrolli ja paindlikkust, mis põhjustab kurnatust, ärevust ja stressi ning avaldab negatiivset mõju platvormitöötajate tervisele ja heaolule. Platvormid varjavad tahtlikult teavet, näiteks postipakkide kättetoimetamise aadress ja sama ülesande täitmiseks konkureerivate platvormitöötajate arv, mis võib põhjustada platvormitöötajatele survet ning põhjustada füüsilise ohutuse ja vaimse tervise riske. Algoritmiline juhtimine tekitab ka küsimusi selle kohta, mil määral platvormitöötajad töötavad platvormi juhtimisel või alluvuses, mis on peamine õiguslik kriteerium, mida kasutatakse isiku tööalase staatuse kindlaksmääramiseks paljudes ELi liikmesriikides. Algoritmilist juhtimist kasutatakse töökoormuse koordineerimiseks ja maksimeerimiseks ning see võib seega põhjustada tööalast ülekoormust, mille korral määratakse töötajatele liiga palju ülesandeid (kvantitatiivne ülekoormus) või ülesandeid, mis ei ole kooskõlas nende oskustega (kvalitatiivne ülekoormus), mis omakorda põhjustab stressi ja ärevust (Cedefop, 2020; Bérastégui, 2021; vt ka eespool esitatud arutelu nõutava oskuste taseme vastavusse viimise tähtsuse kohta). Teisest küljest võib algoritmiline juhtimine pakkuda ka võimalusi tervishoiu ja tööohutuse riskide juhtimiseks (Moore *et al.*, 2019; Cockburn, 2021). Teoreetiliselt saaks algoritme kohandada, integreerides nende kavandamisse tervishoiu ja tööohutuse ennetusmeetmed, näiteks ühtlustades tööajaga seotud kohustusi. Peale selle võivad nn nutikad seirevahendid jõustamise seisukohast suurendada tööinspektsioonide tõhusust (Samant, 2019; Cockburn, 2021).

3.2.3 Ametialane eraldatus, töö- ja eraelu tasakaal ning sotsiaalne toetus

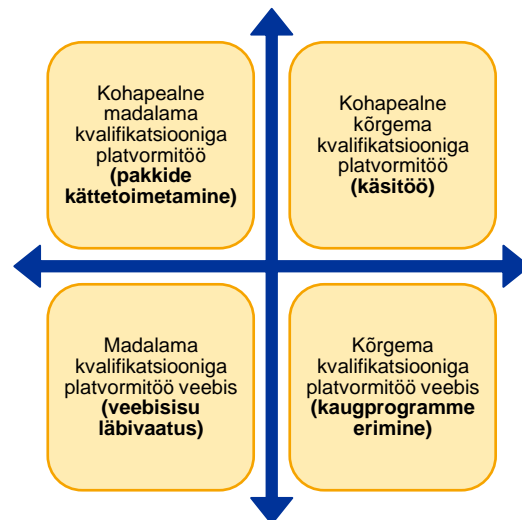
Kolmas rühm tegureid, mis süvendavad platvormitöös tervishoiu ja tööohutuse riske ning raskendavad tervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamist ja juhtimist, on seotud **töö individualiseerimisega, ametialase eraldatusega** (nii füüsiline kui ka sotsiaalne eraldatus), **töö- ja eraelu konfliktidega** ning **üldise sotsiaalse toetuse puudumisega**. Platvormi töötajad on anonüümne, ülemaailmselt hajutatud ja seda iseloomustab suur tööjõu voolavus. Peale selle tehakse platvormitööd peamiselt isoleeritult ja ebatraditsioonilistes töökohtades (nt platvormitöötajate või klientide kodudes), mis ei pruugi olla kohandatud platvormitöötajate vajadustele (Huws, 2015; EU-OSHA, 2017; Tran ja Sokas, 2017; Bérastégui, 2021). Töötamine isolatsioonis ilma kolleegide ja juhtkonna toetuseta on stressirohke ning sellel on negatiivne mõju tööga rahulolule ja tööajale (Bérastégui, 2021). Kaob (positiivne) mõju, mida avaldab tavapärasel töökohal töötamine kolleegide või juhtkonna toel (EU-OSHA, 2017; Tran ja Sokas, 2017; Samant, 2019). Sellega seoses võivad süveneda töö- ja eraelu konfliktid, sest piirid töö- ja kodukeskkonna vahel muutuvad häguseks, samuti piirid tööaja ja pereelu vahel (Bérastégui, 2021). Sellega seoses on sageli teatatud probleemidest, et platvormitöö hõlmab tasustamata aega, ettearvamatuid ja ebaregulaarseid töögraafikuid jne. Peale selle puudub paljudel platvormitöötajatel ametialane identiteet ja nad ei pea oma tööd mõttekaks. Kõik need probleemid on seotud uneprobleemide, kurnatuse, tööst taastumise raskuste, stressi, depressiooni, läbipõlemise ja üksindusega ning üldise rahulolematusega oma töö ja isikliku eluga (Bérastégui, 2021). Peale selle raskendavad need tegurid tervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamist ja juhtimist. Näiteks arusaam, et platvormitöötajatel on vähe või ei ole üldse võimalusi suhelda teiste platvormitöötajatega, piirab töötajate organiseerimist (ja kollektiivläbirääkimisi) ning selles mõttes takistab töötajate tõhusat osalemist tervishoiu ja tööohutuse juhtimissüsteemi väljatöötamises (Graham *et al.*, 2017; Euroopa Komisjon, 2020). Raskused platvormitöötajate tuvastamisel ja neile juurdepääsul raskendavad ka ennetusmeetmete rakendamist, näiteks teavituskampaaniate, koolituse või tervishoiu ja tööohutuse spetsialistide pakutavatele tervishoiu ja tööohutuse teenustele juurdepääsu kaudu.

3.2.4 Töö ajutine iseloom ja piirideta karjäär

Platvormitööd iseloomustavad **piirideta karjäär** ja **töö ajutine iseloom**, mis võib tähendada, et platvormitöötajad seisavad silmitsi (**kroonilise**) **töö ja sissetulekute ebakindlusega**. Täpsemalt koosneb platvormitöö ajutistest lühiajalistest tööülesannetest, mis ei taga pikaajalist suhet ühe tööandjaga. Enamikul platvormitöötajatel on vähe kontrolli või puudub üldse kontroll selle üle, kui palju ülesandeid nad täidavad, sest ülesanded on enamasti määratud kas platvorm või klient (Eurofound, 2018), tasakaalustades sellega teataval määral platvormitöötajate tajutavat autonoomiat platvormitöö tegemisel. Sarnaselt on platvormitöötajatel tavaliselt piiratud kontroll või puudub kontroll selle üle, kui palju nad ühe ülesande kohta teenivad. Töö eest makstava tasu määrab üldjuhul kindlaks platvorm või klient ning neil juhtudel, kui platvormitöötaja saab töötasu määrata, võib töötajate vaheline tihe konkurents viia väga madala määra kehtestamiseni. Seetõttu on platvormitööga teenitud tulu ettearvamatult ja muutlik. Uuringud näitavad siiski, et üha suurenev rühm platvormitöötajaid sõltub elatise teenimiseks platvormitöö kaudu teenitud sissetulekust, isegi kui platvormitöö ei ole nende töötajate ainus sissetulekuallikas (Pesole *et al.*, 2018; Urzi Brancati *et al.*, 2020). Platvormitöötajate vaheline konkurents tähendab ka seda, et platvormitöötajad peavad säilitama hea hinnangu, mis hõlmab tegelemist oluliste emotsionaalsete nõudmistega (Bérastégui, 2021). Platvormitöö pakub vähe või ei paku üldse võimalusi oskuste arendamiseks koolituse ja karjääri edendamise kaudu (Bérastégui, 2021). See tekitab stressi ning võib halvendada vaimset ja füüsilist tervist (Huws, 2015; Bérastégui, 2021).

3.3 Põhjalik analüüs: nelja juhtumiuuringu tulemused

Kuna digiplatvormitöö hõlmab heterogeenseid töövorme, on raske teha üldisi järeldusi tervishoiu ja tööohutuse probleemide või tagajärgede kohta. Tuginedes eespool esitatud platvormitöö taksonoomia loogikale, töötati uuringus, mille tulemused on esitatud siin, välja neli platvormitöö näidet eesmärgiga uurida üksikasjalikult tervishoiu ja tööohutusega seotud probleeme ja võimalusi, töötajate kaitse, ohutuse ja tervishoiuga seotud tavad ning tervishoiu ja tööohutuse juhtimist; ning poliitika, strateegia, algatused ja programmid. Nende juhtumiuuringute peamised tulemused on kokkuvõtlikult esitatud allpool, samas kui juhtumite põhjalikuma esituse kohta vt EU-OSHA, 2022a; 2022b; 2022c; 2022d.

- Pakkide kättetoimetamine**, mis hõlmab pakkide vedu töötaja poolt mootorsõidukiga (nt kaubik, veoauto, auto või mootorratas) või mootorita sõidukiga (nt tavaline jalgratas või kargaratas). Pakkide kättetoimetamine erineb kaubaveost selle poolest, et pakid on väiksemad ja kergemad. Pakkide kättetoimetamise peamised füüsilised riskid on ergonoomilised riskid, õnnetused, libisemised, komistamised ja kukkumised, vägivald töökohal, kokkupuude äärmuslike ilmastikutingimustega ning kokkupuude ohtlike materjalide või ainetega. Peamised psühhosotsiaalsed riskid on liigne töökoormus, pikk tööaeg, eraldatus, verbaalne väärkohtlemine ja ahistamine.
- Käsitöö**, mis hõlmab mitmesuguseid professionaalseid ja majapidamistöid, nagu torutööd, värvimine, elektritööd, väikesed remonditööd ja aiatööd. Koduteenused, nagu toiduvalmistamine, koristamine ja lapsehoidmine, jäävad selle juhtumiuuringu kohaldamisalast välja. Peamised füüsilised riskid on kokkupuude ohtlike ainete ja elektriga, äärmuslikud temperatuurid või müra, töötamine kõrgustes; õnnetused, libisemised, komistamised ja kukkumised, erinevate tööriistadega töötamine, raskete või ebamugavate esemete tõstmine ja ebamugavas asendis töötamine. Peamised psühhosotsiaalsed riskid tulenevad liigest töökoormusest, pikast tööajast, eraldatusest ja verbaalsest kuritarvitamisest.
- Veebisisu läbivaatus**, mis hõlmab kasutaja loodud sisu, näiteks teksti, piltide või videote kontrollimist ebaseadusliku või kuritahtliku sisu osas vastavalt eelnevalt kindlaksmääratud suunistele ja eeskirjadele, ning otsuseid selle kohta, kas see sisu võib jääda veebi või tuleks

see maha võtta (Berg *et al.*, 2018; Soderberg-Rivkin, 2019). Peamised füüsilised riskid tulenevad liigest ekraaniajast, ergonoomilistest probleemidest, pikaajalisest istumisest ja istuvast tööst. Peamised psühhosotsiaalsed riskid on seotud kokkupuutega vägivalda, kuritegevuse, kuritarvitamise ja ebaseadusliku sisuga, eraldatuse, liigse töökoormuse ja ajalise survega.

- **(Kaug)programmeerimine**, mis hõlmab koodi kirjutamise ja testimise protsessi, mis võimaldab arvutirakendustel ja -programmidel korralikult töötada. See hõlmab selliseid elukutseid nagu veebi- ja multimeediaarendajad, tarkvaraarendajad ja rakenduste programmeerijad.¹ Peamised füüsilised riskid tulenevad ergonoomilistest riskidest, pikaajalisest istumisest, istuvast tööst ja liiga pikast ekraaniajast. Peamised psühhosotsiaalsed riskid on seotud eraldatuse, liigse töökoormuse ja ajasurvega.

Selle projekti raames toimuvate platvormitööde liikide eristamine tõi kaasa ka erineva taseme, mille võrra süvenevad võimalikud tervishoiu- ja ohutusriskid ning usaldusväärse tervishoiu- ja ohutuspoliitika rakendamine. Üldiselt näitavad olemasolevad tõendid, et tervishoiu ja tööohutusega seotud probleemid on kõige silmatorkavamad veebisisu läbivaatajate ning postipakkide kättetoimetamisega tegelevate rattakullerite ja sõidukijuhtide jaoks, kuigi probleeme esineb ka muud liiki platvormitöö puhul (vt tabel 2). Ei ole üllatav, et veebisisu läbivaatamist ja postipakkide kättetoimetamist vahendavad platvormid kontrollivad tavaliselt olulisel määral ülesannete jaotust, töö korraldust ja hindamist, eriti võrreldes platvormidega, mis vahendavad käsitöö- ja programmeerimisülesandeid. Igal juhul nähtub kirjandusest ja küsitlustest kättesaadavatest tõenditest, et platvormid pakuvad tervise- ja ohutusstandardite kohta vaid minimaalset teavet ja tuge. Uuritavatelt platvormidelt ei ole leitud tervishoiu ja tööohutust käsitlevaid üldpõhimõtteid, välja arvatud mõned anekdootlikud tõendid positiivsete muudatuste tegemise kohta. Näiteks näib, et mõnedel platvormidel on olemas mõned menetlused õnnetuste või vigastuste puhuks ning paljud pakuvad vabatahtlikku töötaja tasustatud kindlustuslepingut tööga seotud õnnetuste ja haiguste vastu. Mõnel juhul märkisid küsitletud platvormid, et nad on valmis tervishoiu ja tööohutuse küsimusi edasi käsitlema, kuid kardavad, et platvormi ja platvormitöötajate töösuhet hinnatakse ümber, kui nad pakuvad koolitust, isikukaitsevahendeid jne.

Tabel 2. Tegurid, mis süvendavad tervishoiu ja tööohutuse riske valitud platvormitöö liikide puhul (riskitaseme järgi)

Tegurid, mis süvendavad tervishoiu ja tööohutuse riske	Valitud platvormitöö liigid			
	Postipakkide kättetoimetamine	Käsitöö	Veebisisu läbivaatus	Kaugprogrammeerimine
Töölane staatus	Kõrge	Madal	Kõrge	Madal
Algoritmiline juhtimine	Kõrge	Keskmine	Kõrge	Keskmine
Ametialane eraldatus / sotsiaalne toetus	Keskmine	Keskmine	Kõrge	Kõrge
Töö- ja eraelu tasakaal	Keskmine	Madal	Kõrge	Kõrge
Töökoha/sissetuleku ebakindlus	Kõrge	Madal	Kõrge	Madal

Allikas: autorite enda andmed.

¹ Lisateavet vt: <https://esco.ec.europa.eu>

4. Töötervishoidu ja tööohutust käsitlevatest õigusaktidest, poliitikatest, meetmetest ja algatustest saadud õppetunnid digiplatvormitöö kontekstis

4.1 Digiplatvormitöö vastuste kaardistamine

Digiplatvormide töö leviku tõttu võtavad poliitikakujundajad ja otsustajad üha enam meetmeid, et lahendada mõned sellega kaasnevad probleemid. Ekspertide küsitluse põhjal määras Euroopa Komisjon (2020) kindlaks 177 digiplatvormitööle suunatud meetet või algatust kõigis ELi 27 riigis, Ühendkuningriigis, Norras ja Islandil. Kõige rohkem olid need seotud digiplatvormitöötajate tööalase staatuse, esindatuse, sissetuleku ja sotsiaalkaitsega (Euroopa Komisjon, 2020). Komisjoni 2020. aasta uuringus tehakse vahet ülalt alla ja alt üles meetmete vahel. Ülalt alla meetmed hõlmavad õigusakte (poliitikat vormistavad õigusaktid, standardite kehtestamine), kohtupraktikat (kohtuotsused), haldusasutuste või inspeksioonide tegevust. Alt üles meetmed hõlmavad kollektiivlepinguid ja sotsiaalpartnerite algatusi, platvormide tegevusi ja platvormitöötajate tegevusi. Komisjoni 2020. aasta uuring näitab, et poliitikakujundajad ja otsustajad on jätnud töötervishoiu ja tööohutuse küsimused digiplatvormide töös suuresti tähelepanuta. Alt üles vastuste hulgas tähelepanu väärivad näiteid platvormide pakutavast esmasest ohutuskoolitusest ning tööõnnetuste ja kutsehaiguste vastu kindlustamisest ning platvormide poolt põhiliste isikukaitsevahendite pakkumisest. Kuigi töötajaid esindavad ametiühingud ja rohujuure tasandi organisatsioonid näitasid üles muret töötervishoiu ja tööohutuse teema suhtes, ilmnis uuringutest üldine vähenenud teadlikkus ja tegevusetus.

Euroopa eksperdikeskuse tööõiguse, tööhõive- ja tööturupoliitika valdkonna platvormitöö 2021. aasta temaatiline ülevaade (ECE, 2021) kinnitab komisjoni uuringu peamisi järeldusi. Euroopa eksperdikeskuse 2021. aasta aruandes leitakse, et väga vähesed ELi liikmesriigid on käsitlenud digiplatvormitöötajate ebamäärase tööalase staatuse küsimust. Nii nagu varemgi, ilmnis Euroopa eksperdikeskuse uuringust tähelepanu puudumine töötervishoiu ja tööohutuse küsimustes. Selle töö veelgi uuem versioon avaldati 2021. aasta detsembris osana uuringust, mis koostati platvormitöö töötingimuste parandamist käsitleva ELi algatuse mõjuhinnangu toetamiseks (Euroopa Komisjon, 2021). See ELi algatus ise on kavandatud selleks, et käsitleda digiplatvormitöös esile kerkinud kolme põhiküsimust: i) platvormitöötajate tööalase staatuse vale liigitamine; ii) digitaalsete tööplatvormide algoritmilise juhtimise tavade õiglus ja läbipaistvus ning iii) platvormitöö jõustamine, läbipaistvus ja jälgitavus, sealhulgas piiriüleste olukordades. Mõjuhinnangut toetavas uuringus esitatakse ülevaade digiplatvormitöö valdkonnas rakendatud riiklikest poliitikatest ja meetmetest ELi 27 liikmesriigis ja seitsmes ELi mittekuulvas riigis. Täpsemalt saab riigid jaotada nelja rühma, tuginedes nende poliitikele ja meetmetele, eelkõige sellele, mil määral käsitletakse digiplatvormitöötajate tööalase staatuse liigitust ja kas on olemas muid töötingimusi käsitlevaid meetmeid. Ka see uuring kinnitab, et on vähe meetmeid, mis on otseselt suunatud digiplatvormitööle, ning et otsestel meetmetel on tavaliselt kitsas ulatus.

EU-OSHA riiklike teabekeskustega konsulteerimisel uuringu raames, mille peamised tulemused on esitatud siin, oli eesmärk ajakohastada ülevaateid töötervishoiu ja tööohutuse seisukohast. Selle konsultatsiooni käigus keskenduti viiele meetmeliigile, mille on võtnud: i) valitsus või avaliku sektori asutused (nt õigusaktid ja kohtuasjad); ii) töötervishoiu ja tööohutuse asutused või tööinspeksioonid; iii) sotsiaalpartnerid, sh sotsiaaldialoog; iv) platvorm või platvormitöötajad (või nende ühendused) ning v) mis tahes muud meetmed. Konsultatsioon kinnitas, et teadlikkuse tase digiplatvormitööst ja selle mõjust töötervishoiule ja tööohutusele erines ELi liikmesriikides märkimisväärselt, ning rõhutas erinevusi lähenemisviisides, mida nende riikide eri osalejad nende probleemide lahendamiseks kasutavad. Kuigi EU-OSHA riiklikud teabekeskused tunnistavad töötervishoiu ja tööohutuse riske digiplatvormitöös, kinnitavad nad, et tavaliselt ei võeta digiplatvormitöötajaid nende riigis töötervishoiu ja tööohutuse meetmete puhul arvesse.

Kokkuvõttes selgub uuringutest ja selle uuringu käigus tehtud täiendavatest välitöödest, et kuigi digiplatvormitöoga seotud probleemid on prioriteet nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil, on selge, et töötervishoiule ja tööohutusele on suunatud vähesed määrused, poliitikad, strateegiad, programmid, algatused ja meetmed. Kuigi mõnevõrra suurem arv meetmeid käsitleb kaudselt töötervishoidu ja tööohutust, näiteks selgitades töösuhte olemust, on töötervishoiu ja tööohutuse küsimused digiplatvormitöös suures osas lahendamata. Sellega seoses näitasid nelja liiki platvormitöö

juhtumiuuringud vaid väheseid digitaalsete tööplatvormide tavaid. Üldiselt oli platvormide teadlikkus töötervishoiust ja tööohutusest piiratud ning ei leitud ühtegi näidet platvormidest, millel oleks platvormitöötajate üldine töötervishoiu ja tööohutuse poliitika. Kui töötervishoiu ja tööohutuse menetlused olidki olemas, näiteks seoses tööõnnetustega, olid need sageli halvasti dokumenteeritud või üsna lihtsakoelised. Töötervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamise ja juhtimisega seotud jõupingutused olid üldiselt piiratud nii arvu kui ka algatuse liigi osas (nt ainult põhikoolitus). Samuti oli digiplatvormitöötajate osalemine töötervishoiu ja tööohutuse küsimustes piiratud või üldse mitte, mis on problemaatiline.

Selle ülevaate põhjal on selge, et töötervishoidu ja tööohutust käsitlevates digiplatvormide töös esineb olulisi õiguslikke lünki. Sellega seoses pakub ELi uue direktiivi ettepanek, mille eesmärk on parandada platvormitöötajate töötingimusi ja sotsiaalseid õigusi, et toetada digitaalsete tööplatvormide jätkusuutliku kasvu tingimusi, olulisi võimalusi. Täpsemalt käsitletakse käesolevas algatuses järgmist:²

- **töölase staatuse õige liigitamine** – see on äärmiselt oluline, sest töötervishoiu ja tööohutuse õigusraamistik käsitleb kõige sagedamini ainult sõltuvaid töösuhteid.
- **algoritmilise juhtimise õiglus, läbipaistvus ja vastutus**, mis on digiplatvormitöö kõige eristavam omadus ning millel on märkimisväärne mõju digitaalsete platvormitöötajate füüsilisele ja psühholoogilisele tervisele, heaolule ja ohutusele.
- **läbipaistvus, jälgitavus ja teadmised digiplatvormide töö arengutest ning kohaldatavate eeskirjade jõustamine**, mis on oluline selleks, et parandada teadmiste baasi digiplatvormide töö kohta, edendada andmete ja teabe vahetamist sidusrühmade vahel, selgitada kohaldatavat õigusraamistikku ning aidata kaasa nende eeskirjade järelevalvele ja jõustamisele.

4.2 Põhjalik analüüs: nelja poliitika juhtumiuuringu tulemused

Lisaks kirjanduse ülevaatele töötati välja poliitika lühülevaade ja juhtumiuuringud platvormitöö eriliikide kohta ning **neli juhtumiuuringut, milles tutvustati näiteid meetmetest ja lahendustest platvormitöö väljakutsetele** (nt õigusaktid ja kohalikud omavalitsused või inspeksiooni algatused) (vt täpsemalt EU-OSHA, 2022e; 2022f; 2022g; 2022h). Metodoloogiliselt töötati iga juhtumiuuring välja olemasoleva kirjanduse ja andmete läbivaatamise ning EU-OSHA riikliku teabekeskuse sisendite põhjal ja täiendati sidusrühmadega peetud intervjuudega.

4.2.1 Hispaania: kullerite õigusakt

Kullerite õigusaktiga kehtestatakse riiklikul tasandil õigus **algoritmilisele läbipaistvusele** (töötajate põhimääruse artikli 64 lõige 4) ja kehtestatakse **õiguslik eeldus, et kättetoimetamise sektoris töötavad digiplatvormitöötajad saavad sõltuva töösuhte** (töötajate põhimääruse lisasäte 23) (täieliku juhtumiuuringu kohta vt EU-OSHA (2022e)).³ Kullerite õigusakt on Hispaania töö- ja sotsiaalmajanduse ministeeriumi, ametiühingute ja ettevõtjate ühenduste vahelise kolmepoolse sotsiaaldialoogi tulemus.

Täpsemalt lisatakse õigusaktiga artikkel Hispaania töötajate põhimäärusesse, milles on sätestatud, et selliste isikute tegevus, kes osutavad tasuta teenuseid, mis seisnevad tarbekaupade või kaupade tarnimises või levitamises tööandjate poolt, kes kasutavad otseselt, kaudselt või täielikult korraldus-, juhtimis- ja kontrollivõimust, kasutades teenuse haldamiseks või töötingimuste kujundamiseks **digitaalset tööplatvormi kaudu** algoritmilist juhtimist, kuuluvad seaduse kohaldamisalasse. Sel viisil on selliste töötajate puhul tegemist ümberlükatava eeldusega, et tegemist on sõltuva töösuhtega. Töendamiskohustus (eeldus) lasub tööandjal, et tõendada, et töötaja on füüsilisest isikust ettevõtja, mitte töötaja. Selle tulemusena kohaldatakse tööriskide ennetamist käsitlevat õigusakti nr 31/1995 ka kättetoimetamise sektori platvormitöötajate suhtes, kohustades platvormi viima läbi töötervishoiu ja tööohutuse riskihindamisi, rakendama ennetusmeetmeid ning konsulteerima platvormitöötajatega ja teavitama neid kõigist töötervishoiu ja tööohutusega seotud küsimustest. Õigusaktiga kohustatakse ka kõiki digitaalsete tööplatvormide (mitte ainult kättetoimetamisplatvormide) teavitama oma platvormitöötajate seaduslikke esindajaid kasutatavate algoritmide toimimisest. See kohustab digitaalsete tööplatvormide teavitama tööõukogu platvormi sisemisest toimimisest (nt parameetrid ja eeskirjad või juhised, mis

² vt https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6605

³ Vastu võetud 11. mail 2021 ja jõustunud 10. augustil 2021. Real Decreto-ley 9/2021, BOE, 12. mai 2021, I osa, lk 56733 jj, kättesaadav aadressil: <https://www.boe.es/boe/dias/2021/05/12/pdfs/BOE-A-2021-7840.pdf> Vt ka: <https://apps.eurofound.europa.eu/platformeconomydb/riders-law-105142#:~:text=Description,independent%20contractors%20under%20specific%20circumstances>

suunavad algoritme). Mõlemas valdkonnas on kullerite õigusaktiga tehtud samm edasi digiplatvormide töö tingimuste parandamise suunas.

Siiski võiks kindlaks teha valdkonnad, mida tuleks veelgi parandada. Esiteks kohaldatakse töötamise eeldust üksnes digiplatvormitöötajate suhtes kättetoimetamise sektoris, mis **piirab selle ulatust** ega kajasta platvormitöö suurt heterogeensust. Teiseks võivad platvormid püüda seadusest kõrvale hiilida, tehes koostööd alltöövõtjatega. Lõpuks on vaja täiendavalt selgitada algoritmilist juhtimist käsitleva sätte tehnilist ja praktilist kohaldamisala.

4.2.2 Itaalia: Bologna harta

Teises juhtumiuuringus analüüsitakse Bologna hartat „Digitaalse töö põhiõiguste harta linnakeskkonnas“⁽⁴⁾ ja Itaalia digiplatvormide tööd käsitlevat õigusraamistikku (lisateabe saamiseks vt EU-OSHA, 2022f). Pärast suurt lumesadu Bologna linnas 2017. aasta sügisel läks rühm jalgrattakullereid streikima ja marssis raekotta, et nõuda platvormitöötajatele inimväärseid töötingimusi, tõstes esile tervise ja ohutusega seotud küsimusi. Vastuseks nendele nõudmistele alustas Bologna linnavolikogu läbirääkimisi ametiühingute ja digiplatvormidega. See viis lõpuks Bologna harta vastuvõtmiseni 2018. aastal. Harta sätteid kohaldatakse ainult Bologna territooriumi suhtes. See hõlmab kõiki platvormitöötajaid, *olenemata nende tööalasest staatusest*, kuid praktikas keskendutakse peamiselt platvormi kättetoimetamise teenustele.

Kuna **mure töötervishoiu ja tööohutuse pärast oli** Bologna rattakullerite ühingu **üks peamisi nõudmisi** linnavolikogule meetmete võtmiseks, on Bologna harta selles valdkonnas eriti edasipüüdlik: selles nõutakse, et platvormid töotaksid välja töötervishoiu ja tööohutuse juhtimissüsteemi, võtaksid asjakohaseid meetmeid riskide ja ohtude hindamiseks, ennetamiseks ja vähendamiseks ning kindlustaksid tööõnnetuste ja kutsehaiguste eest. Samuti sätestatakse hartas, et töötajatel on õigus erakorraliste ilmastikutingimustega silmitsi seistes keelduda tööst ilma neile kohaldatavate tagajärgedeta.

Bologna linna uuenduslik ja proaktiivne lähenemisviis võib inspireerida teisi sarnaste probleemidega silmitsi seisvaid Euroopa linnu ja piirkondi. Siiski tuleks meeles pidada algatuse **piiratud ulatust**, mitte ainult territoriaalset: seni on vabatahtlikule kokkuleppele alla kirjutanud vaid neli kättetoimetamisplatvormi.

4.2.3 Prantsusmaa: platvormitööd käsitlev õigusraamistik

Alates 2016. aastast on Prantsusmaal tehtud mitmeid platvormitööga seotud seadusandlike algatusi, nagu on kirjeldatud EU-OSHA dokumendis (2 022 g). **See raamistik koosneb kolmest peamisest õigusaktist ja kahest määrusest, kuid viimased ei ole veel jõustunud.**⁵ Kuigi õigusraamistik on sageli kiiduväärt näide digiplatvormide töö töötingimuste parandamisel tehtud edusammudest, on õigusraamistiku ulatus väga piiratud, mistõttu enamik platvormitöötajaid seisab silmitsi õigusliku ebakindlusega.

Esiteks on **El Khomri seaduses** sätestatud, et **platvormidel, mis määravad kindlaks müüdavate kaupade või osutatud teenuste omadused ja määravad kindlaks nende hinna**, on „**sotsiaalne vastutus**“ nende platvormi kasutavate töötajate ees. Seadusega antakse füüsilisest isikust ettevõtjatest digiplatvormitöötajatele õigus moodustada ja ühineda ametiühinguga ning kaitsta selle kaudu oma kollektiivseid huve (Chatzilaou, 2020). Neile, kes teenivad platvormitöö kaudu vähemalt 13% iga-aastasest sotsiaalkindlustustulu ülemmäärast (5347,68 eurot 2021. aastal) (Chatzilaou, 2020), on seadusega ette nähtud õigus pidevale ametialasele koolitusele ning õigus olla kindlustatud tööõnnetuste ja kutsehaiguste vastu.

Teiseks on pettusevastase võitluse seaduse eesmärk erinevate pettuseallikate parem avastamine, mõistmine ja nende eest karistamine. Sellega kohustatakse digitaalseid tööplatvorme **teavitama maksuametid digiplatvormitöötajatele makstud summadest**. Samuti kohustab seadus platvorme andma oma kasutajatele ja Prantsuse maksuasutustele teavet platvormi ja selle kasutajate

⁴ Avaldatud aadressil: http://www.comune.bologna.it/sites/default/files/documenti/CartaDiritti3105_web.pdf

⁵ 8. augusti 2016. aasta seadus nr 2016-1088, milles käsitletakse tööd, sotsiaaldialoogi kaasajastamist ja töökarjääri kaitsmist (El Khomri seadus); 23. oktoobri 2018. aasta seadus nr 2018-898 pettusevastase võitluse kohta; 24. detsembri 2019. aasta seadus nr 2019-1428 liikuvuse suunamise kohta (LOM); määrus nr 2021-487 digitaalsete vahendusplatvormide tegevuse kohta avaliku maanteetranspordi eri sektorites; määrus nr 2021-484 oma tegevuses platvorme kasutavate füüsilisest isikust ettevõtjate esindamise tingimuste ja selle esindamise teostamise tingimuste kohta.

identifitseerimisandmete, kasutajate märgitud **eraisiku või kutsetöötaja staatuse** ning viimase aasta jooksul tehtud tehingute arvu ja kogusumma kohta (üldise maksuseadustiku artikkel 242 bis).

Kolmandaks kehtestatakse LOMiga „**keeldumisõigus**“ ja „**ühenduse katkestamise õigus**“ digiplatvormitöötajatele, kes sõidavad „transpordiautoga“ või toimetavad kaupu kätte mootoriga või mootorita kahe- või kolmerattalise sõidukiga.⁶ Peale selle sätestatakse LOMis, et platvormid saavad luua harta, milles sätestatakse põhiaspektid, nagu töötervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamine ja töötingimused, et edendada läbipaistvust ja kaitsta töötajate õigusi. Praeguseks ei ole selliseid hartasid siiski loodud.

Määrusega nr 2021-487 kohustatakse platvorme jagama andmeid ja teavet ametiasutuste ja haldusasutustega. Esitada tuleb kõik tõendid, mis toetavad asutuse kontrolliülesannet; taotluse korral tuleb esitada kõik kontrollimiseks sobivad vahendid. Määrusega nr 2021-484 nähakse ette füüsilisest isikust ettevõtjatest platvormitöötajate kollektiivsed õigused. Töötajate osalemine ja kollektiivläbirääkimised töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas on väljakujunenud asjaolu ning see on ELi õiguse töötervishoiu ja tööohutuse valdkonna põhikomponent.

4.2.4 Töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonid: võetud meetmed

Digiplatvormide töö kasv on käivitanud töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonide ning töötervishoiu ja tööohutuse asutuste meetmed mitmes ELi liikmesriigis, millest kolm huvitavat näidet on toodud allpool ja EU-OSHA (2022h) juhtumiuuringus. Paljudes riikides ei ole sellised meetmed siiski osutunud tõhusaks ja on kooskõlastamata. Töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonid ning tööohutuse ja töötervishoiu asutused on teatanud, et nende teadmised ja kättesaadavad andmed digiplatvormitöö kohta on piiratud, samuti puuduvad vahendid ja suutlikkus sellega toime tulla. Peale selle, kuna enamik digiplatvormitöötajaid liigitatakse füüsilisest isikust ettevõtjateks, ei pruugi nad kuuluda inspeksioonide ning töötervishoiu ja tööohutuse asutuste pädevusse.

Poolas on esimene tähelepanek, et enamiku teatatud juhtumitest, mis olid seotud töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonidega, algatas liikluspolitsei ja piirdus platvormitöö kõige nähtavamate vormidega: takso ja kättetoimetamise teenused. Uberi ja tema partnerettevõtete vastu suunatud tööinspeksioonide uurimised näitasid, et erinevate eeskirjade ja määruste rikkumisi on väga palju. Ligikaudu 10% uuritud platvormitöötajatest leiti olevat ebaseaduslikult riigis viibivad kolmandate riikide kodanikud või seaduslikult elavad kolmandate riikide kodanikud ilma nõuetekohase tööloata.

Teine huvitav juhtum on **Belgia**, üks esimesi ja väheseid liikmesriike, kellel on platvormitööd käsitlevad spetsiaalsed õigusaktid⁷, kuigi peamiselt maksuõiguse valdkonnas (Gillis, 2018). Belgia juhtumi põhihüvi on Deliveroole suunatud töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonide hiljutised ühiskontrollid, mis tuginesid 115 kulleriga tehtud vestlustele tööalase staatuse, töötingimuste ning töötervishoiu ja tööohutuse küsimustes. Uurimine viis lõpuks töökohtu prokuröride algatatud kohtumenetluseni Deliveroo vastu. 9. detsembril 2021 tegi Brüsseli töökohus otsuse Deliveroo kasuks, otsustades, et kullerid liigitati õigustatult sõltumatuteks töövõtjateks. Kohtuotsuses märkis kohus muu hulgas, et kulleril on vabadus oma tööd ise korraldada (näiteks võivad nad keelduda tarnetest) ja et uurimine ei tõenda seadusliku alluvuse olemasolu.⁸

Hispaania töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksiooni (ITSS)⁹ meetmeid ja algatusi võib pidada parimaks tavaks. 2017. aastal otsustas Hispaania töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioon ühtlustada digitaalse platvormimajanduse seiret ja hakkas koondama erinevatest allikatest pärit teavet (näiteks varasemad juhtumid või kaebuse esitanud töötajate kaudu saadud teave). Hispaania töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioon (ITSS) töötas välja koostöömajanduse juhendi, mille eesmärk oli otseselt abistada ITSSi inspektoreid platvormitöö jälgimisel ja kohaldatavate õigusaktide jõustamisel. Töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksiooni 2018.–2020. aasta strateegiakavas¹⁰ on esitatud rida operatiivmeetmeid, mis on otseselt suunatud platvormitööle, näiteks inspeksioonidele tehniliste vahendite andmine, mis on vajalikud digiplatvormidega seotud isikute tuvastamise hõlbustamiseks;

⁶ Keeldumisõigus tähendab, et platvormitöötajad võivad keelduda ülesannete täitmisest ilma karistuseta. Ühenduse katkestamise õigus tagab, et platvormitöötajad saavad vabalt otsustada, millal töötada. Mõlemad sätted on olulised ka töötervishoiu ja tööohutuse seisukohast.

⁷ Programmawet 1. juuli 2016, Belgisch Staatsblad 4. juuli 2016, 40.97, tuntud ka kui „Law De Croo“.

⁸ Vt https://trends.knack.be/economie/bedrijven/deliveroo-koeriers-zijn-geen-werknemers-maar-zelfstandigen-ordeelt-brusselse-arbeidsrechtbank/article-news-1810315.html?cookie_check=1639684012

⁹ Inspección de Trabajo y Seguridad Social.

¹⁰ Vt https://www.mites.gob.es/ficheros/ministerio/plandirector/National_Plan_for_Decent_work.pdf

tegevusjuhendi väljaandmine inspeksiooni ametnike abistamiseks ja spetsialistide koolitamiseks; platvormide kontrollimise kampaania läbiviimine; ja muud seotud meetmed.

5. Järeldused ja poliitilised tagajärjed

5.1 Töetervishoiu ja tööohutusega seotud probleemid digiplatvormitöös

Hoolimata kõigist probleemidest ei loo digitaalse platvormi töö täiesti uusi töökohti, vaid pigem tekitab töökohtades täiendavaid ülesandeid või ülesannete erinevat kombinatsiooni ning hõlmab uut viisi nende korraldamiseks ja haldamiseks. Selle tulemusena puutuvad platvormitöötajad ülesannete ja töö tasandil kokku sarnaste tervishoiu ja tööohutuse riskidega nagu teised töötajad, kes täidavad võrreldavaid ülesandeid väljaspool platvormimajandust. Digiplatvormitöö korral süvenevad need riskid seda liiki töö eripära ja selle tegemise tingimuste tõttu. Täpsemalt tähendab algoritmilise juhtimise ja ebastandardse töökorralduse kombineerimine praktikas tavaliselt seda, et digitaalsel tööplatvormil on kõrgetasemeline kontroll töökorralduse, jaotamise, järelevalve ja hindamise üle. Raskused digiplatvormitöötajate tööalase staatuse õige õigusliku liigitamisega tähendavad, et enamik töötajaid liigitatakse füüsilisest isikust ettevõtjateks ja seega ei kuulu nad ELi tasandil ja liikmesriikides kehtiva tervishoiu ja tööohutuse õigusraamistiku alla. Platvormitööd on seostatud ka ametialase eraldatuse, töö- ja eraelu konfliktidega ning sotsiaalse toetuse puudumisega, samuti (kroonilise) töökohta ja sissetuleku ebakindlusega. Üldiselt näib, et digitaalsed tööplatvormid pakuvad tervise- ja ohutusriskide ennetamise kohta vaid minimaalset teavet ja tuge. Uuritavatelt platvormidelt ei ole leitud tervishoidu ja tööohutust käsitlevaid üldpõhimõtteid, välja arvatud mõned anekdootlikud tõendid.

Peamised õppetunnid poliitikakujundajatele ja otsustajatele

1. õppetund. *Keskenduda jõupingutustele, et saada hea ülevaade tervishoiu ja tööohutuse probleemidest ja võimalustest digiplatvormitöös, kogudes teadmisi ja andmeid töötamise ja töötingimuste kohta (nt tervishoid ja tööohutus), võttes arvesse eri liiki digiplatvormitöö, digitaalsete tööplatvormide ja digiplatvormitöötajate vahelisi erinevusi:*

Digiplatvormitöö, eelkõige digiplatvormitöös esinevate tervishoiu ja tööohutuse probleemide mõistmine on ELi liikmesriikide peamiste sidusrühmade, nagu töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonide, tervishoiu ja tööohutuse asutuste või täitevasutuste seas piiratud. Tuleks teha jõupingutusi teadlikkuse suurendamiseks ning andmete ja teadmiste vahetamiseks selliste sidusrühmade vahel. Täiendavaid uuringuid ja sihipärast andmekogumist on vaja teha seoses tervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamise ja juhtimisega digiplatvormitöös, näiteks kehtestades digiplatvormidele registreerimis- ja aruandluskohustuse. Need teemad on kirjanduses suures osas tähelepanuta jäetud, kuid toetavad kriitiliselt valitsuste, sotsiaalpartnerite, tööinspeksioonide ning tervishoiu ja tööohutuse asutuste tegevust selles valdkonnas. Digiplatvormitööga loodud tervishoiu ja tööohutuse võimaluste ning nende kasutamiseviiside kohta on tehtud vähe ja enamasti teoreetilisi uuringuid. See puudus tuleb kõrvaldada. Näiteks tuleb täiendavalt uurida algoritmide pakutavaid võimalusi tervishoiu ja tööohutuse ennetusmeetmete integreerimiseks nende kavandamisse (näiteks tööajakohustuste vastavusse viimine).

2. õppetund. *Võtta meetmeid, et aidata vähendada või kõrvaldada teabe asümmeetriat ja võimu tasakaalustamatust digitaalsete tööplatvormide ja digiplatvormitöötajate vahel, tehes järgmist:*

- hõlbustada platvormitöötajate tööalase staatuse kindlaksmääramist;
- tegeleda deklareerimata töö levikuga platvormimajanduses;
- avada algoritmiline must kast, et heita valgust platvormide algoritmide toimimisele ja algoritmilise juhtimise tagajärgedele platvormitöötajatele;
- luua võimalused dialoogiks digiplatvormitöötajate ning platvormitöötajate, platvormide ja muude sidusrühmade (nt sotsiaalpartnerid, tervishoiu ja tööohutuse asutused) vahel;
- käsitleda tööaja, läbipaistmatute või ettearvatute töötingimustega seotud küsimusi;
- tagada tervishoidu ja tööohutust käsitlevate õigusraamistike tõhus järelevalve ja jõustamine, kui see on asjakohane.

5.2 Töötervishoiu ja tööohutusega seotud riskide ennetamine ja juhtimine digiplatvormitöös

Uuring kinnitas ka seda, kuidas digiplatvormitöö olemus ja tingimused raskendavad töötervishoiu ja tööohutuse riskide ennetamist ja juhtimist. Täpsemalt tähendab ebaselge tööalane staatus ja digiplatvormitöötajate liigitamine füüsilisest isikust ettevõtjateks praktikas seda, et digiplatvormid välistavad kohustused, mille tööandjad on ajalooliselt võtnud, tuginedes traditsioonilistele tööandja ja töötajate vahelistele suhetele. Seda peamiselt seetõttu, et platvormid väidavad, et nad pakuvad üksnes veebipõhist vahendust, mitte selle aluseks olevaid teenuseid. Muud digiplatvormitöö põhiomadused raskendavad töötervishoiu ja tööohutuse juhtimissüsteemide põhikomponentide rakendamist seoses riskihindamise, ennetus- ja kaitsemeetmete, koolituse, töötajate osalemise ja tööinspeksioonidega. Näideteks on raskused platvormitöötajate tuvastamisel ja nendeni jõudmisel, ühise ja kindla töökoha puudumine, lepinguliste suhete ajutine iseloom ja kollektiivse organisatsiooni puudumine.

Nende leidude põhjal tehti mitu järeldust:

- töötervishoidu ja tööohutust käsitlev õigusraamistik ELi tasandil ja liikmesriikides ei pruugi olla (täielikult) kohaldatav platvormitöötajate suhtes. Üldiselt võib küsida, kas üksnes keskendumine füüsilisest isikust ettevõtjate ja töötajate vahelisele lõhele, sest platvormitöötajate töökaitses (sh töötervishoid ja tööohutus) on Euroopa poliitikakujundajate jaoks õige tee, kui soovitud lõpptulemus on töötingimuste ning töötervishoiu ja tööohutuse parandamine *kõigi* platvormitöötajate jaoks.¹¹ Sellest hoolimata tugineb Euroopa Komisjoni kavandatud direktiiv platvormitöö tingimuste parandamise kohta sellele Hispaania õigusaktile, kuid selge eesmärgiga, et seda kohaldataks kõigile platvormitöötajatele, sealhulgas ka juhtudel, kui tööalane staatus ei ole nii selge.
- On selge, et nii teadusuuringutes kui ka poliitikas puudub üldine teadlikkus töötervishoiust ja tööohutusest ning digiplatvormitöötajate muudest põhiõigustest ning neile ei pöörata tähelepanu.
- Praktilised lahendused töötervishoiu ja tööohutuse probleemide lahendamiseks enamasti puuduvad või kui need on olemas, siis on need sageli ebapiisavad või kitsa ulatusega.
- Ainult vähesed meetmed on suunatud otse digiplatvormitööle ning õigusaktid, mis on suunatud platvormitööle, ei käsitle sageli töötervishoidu ja tööohutust, või kui seda tehakse, võib see mõnel juhul töötervishoiu ja tööohutuse ulatust pigem vähendada kui laiendada.
- Liikmesriikide õigusraamistike põhjalikum uurimine näitab seega, et digiplatvormitöö on suures osas reguleerimata ja järelevalveta. Paljudes liikmesriikides ei jälgi füüsilisest isikust ettevõtjate järelevalvet teostavad töö- ega sotsiaalkindlustusinspeksioonid aktiivselt platvormimajandust. Selle tulemusena ja nagu on teatanud ka erinevad küsitletud sidusrühmad, jääb suurem osa digitaalsest platvormimajandusest endiselt kaardistamata territooriumiks ja hõlmab märkimisväärsel hulgal deklareerimata tööd.
- Peale selle juhib mitu sidusrühma tähelepanu sellele, et puuduvad andmed platvormimajanduse kui terviku ning eelkõige platvormide, platvormitöötajate ja tegevuste kohta. Töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas on selline andmete puudumine probleemiline, sest see muudab riskide ja probleemide ulatuse ja tõsiduse hindamise keeruliseks, kuid muudab ka kohaldatavate eeskirjade ja õigusaktide järelevalve ja jõustamise faktiliselt võimatuks.

Peamised õppetunnid poliitikakujundajatele ja otsustajatele

3. õppetund. Tuleks teha suuremaid jõupingutusi, et suurendada teadlikkust töötervishoiu ja tööohutuse küsimuste üldisest tähtsusest ning riskiennetusest ja -juhtimisest ning edendada

¹¹ Sellega seoses märkis ELi tööhõive ja sotsiaalõiguste volinik Nicolas Schmit, kes 28. juunil 2021 käivitas raamistiku, EU-OSHA uue töötervishoiu ja tööohutuse strateegilise raamistiku sümposiumil, et „digiteerimine muudab kiiresti töömaailma, sealhulgas töötingimusi – ja mitte alati paremaks“. Viidates platvormitöötajatele, rõhutas ELi volinik „vajadust tagada nende kõigi kaitses sõltumata nende staatusest“ ning ütles: „*Platvormitöötajad ei ole väga sageli meie töötervishoiu ja tööohutuse eeskirjadega kaitsitud, sest neid peetakse füüsilisest isikust ettevõtjateks, mida ma isiklikult ei pea asjakohaseks. Meie tervise- ja ohutuseeskirjad peaksid kehtima kõigile, töötajatele, füüsilisest isikust ettevõtjatele ja ettevõtjatele ning et uue töötervishoiu ja tööohutuse raamistiku eesmärk on käsitleda neid muudatusi meie töökorralduses, et tagada kõigi kaitses kogu aeg.*“ (samas) Vt <https://euoshaahybrid2.nirestream.com/uploads/evento/euoshahybrid2/symposium-5-july-summary-final-pdf.pdf?updated=1626790742>

valitsusasutuste, digitaalsete tööplatvormide ja digiplatvormitöötajate tervishoiu ja tööohutuse aluspõhimõtete järgimist:

Kuigi teadlikkuse puudumine on olemuslikult seotud platvormitöötajate tööalase staatuse üle peetava aruteluga, ei tohiks see takistada läbipaistvuse suurendamist ning tervishoiu ja tööohutuse üldist toetamist. See võib põhineda avaliku huvi põhimõttel ja healuriigi põhimõtetel (näiteks tervishoiukulude vähendamine). Sellega seoses oleksid kasulikud teadlikkuse suurendamise ja teavituskampaaniad ning digiplatvormitöötajatele, digitaalsetele tööplatvormidele, ametiühingutele, ametiasutustele ja pädevatele inspeksioonidele, kõigi tasandite poliitikakujundajatele ja kõigile asjaomastele kolmandatele isikutele suunatud teavituskampaaniad ja strateegiad.

4. õppetund. *Tervishoiu ja tööohutusega tegelejate (nt pädevad asutused, töötajad ja töötajate organisatsioonid) töö hõlbustamiseks on kiiresti vaja suuremat läbipaistvust.*

Tervishoiu ja tööohutusega tegelejate töö hõlbustamiseks on kiiresti vaja suuremat läbipaistvust. Seda on võimalik saavutada, lisades poliitikasse ja õigusaktidesse digiplatvormitööd käsitlevad sätted, mis toetavad digitaalsete tööplatvormide ja digiplatvormitöötajate tuvastamist, näiteks kehtestades platvormidele aruandluskohustused ametiasutustele (nt töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksiooni talitused, maksuhaldurid jne). Tuleb tunnistada, et Euroopa Komisjoni ettepanek direktiivi kohta, mis käsitleb platvormitöö töötingimuste parandamist, peaks suurendama platvormide läbipaistvust, täpsustades kehtivaid kohustusi deklareerida riiklikele ametiasutustele tööd ning paludes platvormidel teha kättesaadavaks teave oma tegevuse ja nende platvormi kasutavate digiplatvormitöötajate kohta.

Sellega seoses on platvormide algoritmide toimimise läbipaistvus kriitilise tähtsusega, arvestades algoritmide tõsist mõju töötajate tervisele ja ohutusele. Hispaania kullerite õigusakt on võetavate meetmete jaoks suurepärane inspiratsiooniallikas. Kavandatud direktiiv platvormide töötingimuste parandamise kohta on võrdset oluline samm selles suunas (artiklid 6–9).

5. õppetund. *Tugevdada tuleks tervishoidu ja tööohutust käsitlevate õigusaktide järelevalvet ja jõustamist digiplatvormide töös:*

Seda on võimalik saavutada tagades, et vastavatel asutustel on selleks vajalikud teadmised, vahendid ja ressursid. Siin võib inspireeriv näide olla Hispaania, kus tööinspektorid on koolitatud ja saavad juhiseid digiplatvormitöö kontrollimiseks. Samal ajal näitab nende tegevus selgelt, et inspeksioonid saavad jälgida ja jõustada nõuete täitmist, hoolimata töötaja ja digitaalse tööplatvormi vaheliste töösuhete kvalifikatsiooniga seotud probleemidest.

Abiks oleks inspeksioonide, eelkõige tervishoiu ja tööohutuse valdkonnas pädevate talituste ressursside ja suutlikkuse ülevaade ning usaldusväärsete ja koostalitlusvõimeliste andmete kogumine tööga seotud meetmete arvu, jälgitavate töötajate ja platvormide arvu, inspeksioonide poolt digitaalses platvormimajanduses esinevate tervishoiu ja tööohutusega seotud riskide hindamise, registreeritud intsidentide ja tervisele seotud probleemide arvu ning võetud meetmete tulemuste kohta. Kõrgemate tööinspektorite komitee ja/või ELA¹² võiksid koostöös EU-OSHaga täita selles valdkonnas koordineerimisel otsustavat rolli ja edendada teadmiste vahetamist eri liikmesriikide (tervishoiu ja tööohutuse) asutuste vahel.

6. õppetund. *Digiplatvormitöötajaid ja nende esindusorganisatsioone (rohujuure tasandi organisatsioonid, ametiühingud) tuleks teavitada ja kaasata tervishoiu- ja tööohutusriskide ennetamisse ja juhtimisse digiplatvormitöös:*

Sotsiaalpartneritel soovitatakse tungivalt jätkata jõupingutusi platvormitöötajate organiseerimisel ja esindamisel, pöörates erilist tähelepanu vähem nähtavatele töötajatele. See on kooskõlas ka Euroopa Komisjoni teatisega ELi tervishoiu ja tööohutuse strateegilise raamistiku kohta aastateks 2021–2027, milles seoses sotsiaaldialoogiga rõhutati, et sotsiaalpartneritel on väga head võimalused konkreetse tegevuse või sektori oludele kohandatud lahenduste leidmiseks.¹³ Sellega seoses on kavandatud suunised ELi konkurentsioiguse kohaldamise kohta füüsilisest isikust ettevõtjate kollektiivlepingute suhtes teretulnud. Bologna harta juhtumiuuring annab tunnistust ka olulisest rollist,

¹² Vt 20. juuni 2019. aasta määruse (EL) 2019/1149 (millega asutatakse Euroopa Tööjõuamet) artikkel 7.

¹³ Euroopa Komisjoni teatis „ELi tervishoiu ja tööohutuse strateegiline raamistik 2021–2027. Tervishoid ja tööohutus muutub töömaailmas“, COM(2021) 323 final, Brüssel, 28. juuni 2021 (avaldatud aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/eN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0323&from=EN>).

mida töötajad ja töötajate organisatsioonid võiksid etendada digiplatvormitöö töötingimuste ning tervise ja ohutuse parandamisel. Platvormid peaksid tagama, et sellist kaasamist austatakse ja tagatakse, näiteks muutes digitaalsete tööplatvormide jaoks kohustuslikuks konsulteerida töötajatega tervishoiu ja tööohutuse küsimustes, kui töökorraldust või -tingimusi muudetakse. Selles osas on oluline näide ka kullerite õigusakt Hispaanias, kohustades platvormi teavitama platvormitöötajate seaduslikke esindajaid algoritmide sisemisest toimimisest, mille tulemus on (pool)automatiseeritud otsused, „mis mõjutavad töötingimusi ja tööjaotust“. Peale selle on see säte esimene ja oluline samm inimjuhitavuse põhimõtte rakendamisel, mida edendavad muu hulgas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (EMSK), Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) ja Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon (ETUC).¹⁴ Platvormitöö kontekstis tagaks see, et platvormitöötajad osalevad aktiivselt algoritmide väljatöötamises / läbirääkimistes, tagades samal ajal, et lõplikud, töötingimusi mõjutavad otsused teevad inimesed.

---

¹⁴ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (2017), „Tehisintellekt ja selle mõju (digitaalsele) ühtsele turule, tootmisele, tarbimisele, tööõhule ja ühiskonnale“. Arvamus nr 7; ILO (2019), „Global Commission on the Future of Work. Work for a Brighter Future“. Avaldatud aadressil: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_662410.pdf; ETUC (2020), „AI - Humans must be in command“. Avaldatud aadressil <https://www.etuc.org/en/document/ai-humans-must-be-command>

Viited

- Bérestégui, P. (2021). „*Exposure to psychosocial risk factors in the gig economy: A systematic review*“ (Kokkupuude psühhosotsiaalsete riskiteguritega juhutöömajanduses: süstemaatiline ülevaade). (ETUI raport, Euroopa Ametiühingute Instituut.)
<https://www.etui.org/sites/default/files/2021-01/Exposure%20to%20psychosocial%20risk%20factors%20in%20the%20gig%20economy-a%20systematic%20review-web-2021.pdf>
- Berg, J., Furrer, M., Harmon, E., Rani, U. & Silberman, M. S. (2018). „Digital labour platforms and the future of work: Towards decent work in the online world“ (Digitaalsed tööplatvormid ja töö tulevik: inimväärse töö suunas veebikeskkonnas). *Rahvusvaheline Tööstööbüroo*.
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_645337.pdf
- Cedefop. (2020). „*Developing and matching skills in the online platform economy: Findings on new forms of digital work and learning from Cedefop's CrowdLearn study*“ (Oskuste arendamine ja vastavusse viimine tööturu vajadustega veebplatvormipõhises majanduses. Järeldused digitöö uute vormide kohta ja õppimine Cedefopi CrowdLearn'i uuringust).
<https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3085/>
- Cockburn, W. (2021). „OSH in the future: Where next?“ (Töetervishoid ja tööohutus tulevikus: kuhu edasi?) *European Journal of Workplace Innovation*, 6, 84–97.
<https://doi.org/10.46364/ejwi.v6i1.813>
- De Stefano, V. (2021). „*Platform work and the employment relationship*“ (Platvormitöö ja töösuhted). (ILO töödokument 27, Rahvusvaheline Tööorganisatsioon.)
https://www.ilo.org/global/publications/working-papers/WCMS_777866/lang--en/index.htm
- ECE – Euroopa eksperdikeskuse tööõiguse, tööhõive ja tööturupoliitika valdkonnas (2021). „*Thematic Review 2021 on Platform work*“ (2021. aasta temaatiline ülevaade platvormitöö kohta).
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8419&furtherPubs=yes>
- Eurofound. (2018). „*Employment and working conditions of selected types of platform work*“ (Töötamine ja töötingimused valitud platvormitöö liikide korral).
<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2018/employment-and-working-conditions-of-selected-types-of-platform-work>
- Euroopa Komisjon. (2020). „*Study to gather evidence on the working conditions of platform workers*“ (Uuring platvormitöötajate töötingimuste kohta tõendite kogumiseks).
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8280>
- EU-OSHA. (2017). *Töötajate kaitse veebplatvormipõhises majanduses: ülevaade regulatiivsetest ja poliitika arengutest Euroopa Liidus*. <https://osha.europa.eu/en/publications/protecting-workers-online-platform-economy-overview-regulatory-and-policy-developments>
- EU-OSHA. (2022a). *Digitaalsete tööplatvormide kaudu korraldatavate kulleriteenuste tööohutuse ja tervishoiu riskid*.
- EU-OSHA. (2022b). *Digitaalsete tööplatvormide kaudu pakutavate remonditeenuste tööohutuse ja tervishoiu riskid*.
- EU-OSHA. (2022c). *Digitaalsete tööplatvormide kaudu pakutavate digisisu toimetamise teenuste tööohutuse ja tervishoiu riskid*.
- EU-OSHA. (2022d). *Digitaalsete tööplatvormide kaudu korraldatavate kaugprogrammeerimisteenuste tööohutuse ja tervishoiu riskid*.
- EU-OSHA. (2022e). *Hispaania: Hispaania: kullerite õigusakt, digiplatvormitöö uus määrus*.
- EU-OSHA. (2022f). *Itaalia: riiklik ja kohalik vastus platvormimajanduse probleemidele Itaalias*
- EU-OSHA. (2022g). *Prantsusmaa: digiplatvormitöö õigusliku raamistiku õppetunnid*.

- EU-OSHA. (2022h). *What actions can labour and social security inspectorates take to help manage the OSH risks in platform work? (Milliseid meetmeid saavad töö- ja sotsiaalkindlustusinspeksioonid võtta, et aidata ohjata tervishoiu ja tööohutusega seotud riske platvormitöös?)*
- Garben, S. (2019). „The regulatory challenge of occupational safety and health in the online platform economy“ (Tööohutuse ja tervishoiu õiguslik väljakutse veebiplatvormipõhises majanduses). *International Social Security Review*, 72(3), 95–112. <https://doi.org/10.1111/issr.12215>
- Graham, M., Hjorth, I. ja Lehtonvirta, V. (2017). „Digital labour and development: Impacts of global digital labour platforms and the gig economy on worker livelihoods“ (Digitaalne töö ja areng: ülemaailmsete digitaalsete tööplatvormide ja juhutöömajanduse mõju töötajate elatusvahenditele). *Transfer: European Review of Labour and Research*. 23(2), 135–162. <https://doi.org/10.1177/1024258916687250>
- Gillis, D. (2018). „Some thoughts on the social law challenges in the sharing economy from a Belgian perspective“ (Mõned mõtted sotsiaalõiguse probleemide kohta jagamismajanduses Belgia seisukohast). Esitlus konverentsil „Ads, Apps and Social Debts“ (Reklaamid, rakendused ja sotsiaalsed võlad), mille korraldas L’Institut du droit des assurances et du travail (IDAT) et le Centre du droit de l’entreprise (CEDIDAC) de l’Université de Lausanne Lausanne’is Šveitsis. <https://bibliotest.ugent.be/publication/8572349>
- Huws, U. (2015). „A review on the future of work: online labour exchanges or crowdsourcing“ (Ülevaade töö tuleviku kohta: veebipõhine töövahetus või rahvalt tellimine). *OSHWiki*. https://oshwiki.eu/wiki/A_review_on_the_future_of_work:_online_labour_exchanges_or_crowdsourcing#cite_note-1
- ILO. (2021). „World employment and social outlook: The role of digital labour platforms in transforming the world of work“ (Maailma tööhõive ja sotsiaalsed väljavaated: digitaalsete tööplatvormide roll töömaailma ümberkujundamisel). *ILO Flagship Report*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_771749.pdf
- Möhlmann, M. ja Zalmanson, L. (2017). „Hands on the wheel: Navigating algorithmic management and Uber drivers’ autonomy“ (Käed roolil: algoritmilise juhtimise ja Uberi juhtide autonoomsuse navigeerimine). Research Paper for the International Conference on Information Systems. https://www.researchgate.net/profile/Mareike-Moehlmann2/publication/319965259_Hands_on_the_wheel_Navigating_algorithmic_management_and_Uber_drivers%27_autonomy/links/59c3eaf845851590b13c8ec2/Hands-on-the-wheel-Navigating-algorithmic-management-and-Uber-drivers-autonomy.pdf/
- Moore, P. V., Upchurch, M. ja Whittaker, X. (toimetajad) (2018). „*Humans and machines at work: Monitoring, surveillance and automation in contemporary capitalism*“ (Inimesed ja masinad tööl: seire, järelevalve ja automatiseerimine kaasaegses kapitalismis). London, UK: Palgrave, Macmillan. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-58232-0>
- OECD. (2018). „Gig economy: Boon or bane?“ (Juhutöömajandus: õnn või õnnetus?) (OECD töödokument) [https://one.oecd.org/document/ECO/CPE/WP1\(2018\)23/en/pdf](https://one.oecd.org/document/ECO/CPE/WP1(2018)23/en/pdf)
- Pesole, A., Urzi Brancati, M. C., Fernandez Macias, E., Biagi, F. ja Gonzalez Vazquez, I. (2018). „*Platform workers in Europe: Evidence from the COLLEEM survey*“ (Platvormitöötajad Euroopas: COLLEEMi uuringu tulemused). Teadusuuringute Ühiskeskuse aruanne „Teadus poliitika jaoks“. Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/111111111/52393>
- Prassl, J. (2018). „*Humans as a service: The promise and perils of work in the gig economy*“ (Inimesed kui teenus: lubadused ja ohud töötamisele juhutöömajanduses). Oxford University Press, Oxford, UK.

- Samant, Y. (2019). „The promises and perils of the platform economy: Occupational health and safety challenges and the opportunities for labour inspections“ (Platvormimajanduse lubadused ja ohud: tervishoid ja tööohutusega seotud probleemid ning tööinspektsioonide võimalused). Rahvusvaheline Tööorganisatsioon.
https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/events-training/events-meetings/world-day-for-safety/33thinkpieces/WCMS_681619/lang--en/index.htm
- Soderberg-Rivkin, D. (2019, 30. oktoober). „Five myths about online content moderation, from a former content moderator“ (Viis müüti veebisisu modereerimise kohta endiselt sisu moderaatorilt), R Street Institute.
- Tran, M. ja Sokas, R. (2017). „The gig economy and contingent work: An occupational health assessment“ (Juhutöömajandus ja tingimuslik töö: tervishoidu hindamine). Journal of Occupational and Environmental Medicine. 59(4), 63–66.
- Urzi Brancati, M. C., Pesole, A. ja Fernandez Macias, E. (2020). „New evidence on platform workers in Europe: Results from the second COLLEEM survey“ (Uued tõendid platvormitöötajate kohta Euroopas: teise COLLEEMi uuringu tulemused). Teadusuuringute Ühiskeskuse aruanne „Teadus poliitika jaoks“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.
<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118570>

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu

Amet (EU-OSHA) aitab muuta Euroopat ohutumaks, tervislikumaks ja tootlikumaks töötamise kohaks. Amet kogub, töötab välja ja levitab usaldusväärset, tasakaalustatud ja erapooletut ohutus- ja terviseteadet ning korraldab üleeuroopalisi teabekampaaniaid. 1994. aastal Euroopa Liidu asutatud ja Hispaanias Bilbaos asuv amet ühendab Euroopa Komisjoni, liikmesriikide valitsuste, tööandjate ja töötajate organisatsioonide esindajaid ning juhtivaid tööohutuse ja töötervishoiu spetsialiste Euroopa Liidu liikmesriikidest ja mujalt.

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet

Santiago de Compostela 12
48003 Bilbao, Hispaania
E-post: information@osha.europa.eu
<https://osha.europa.eu>